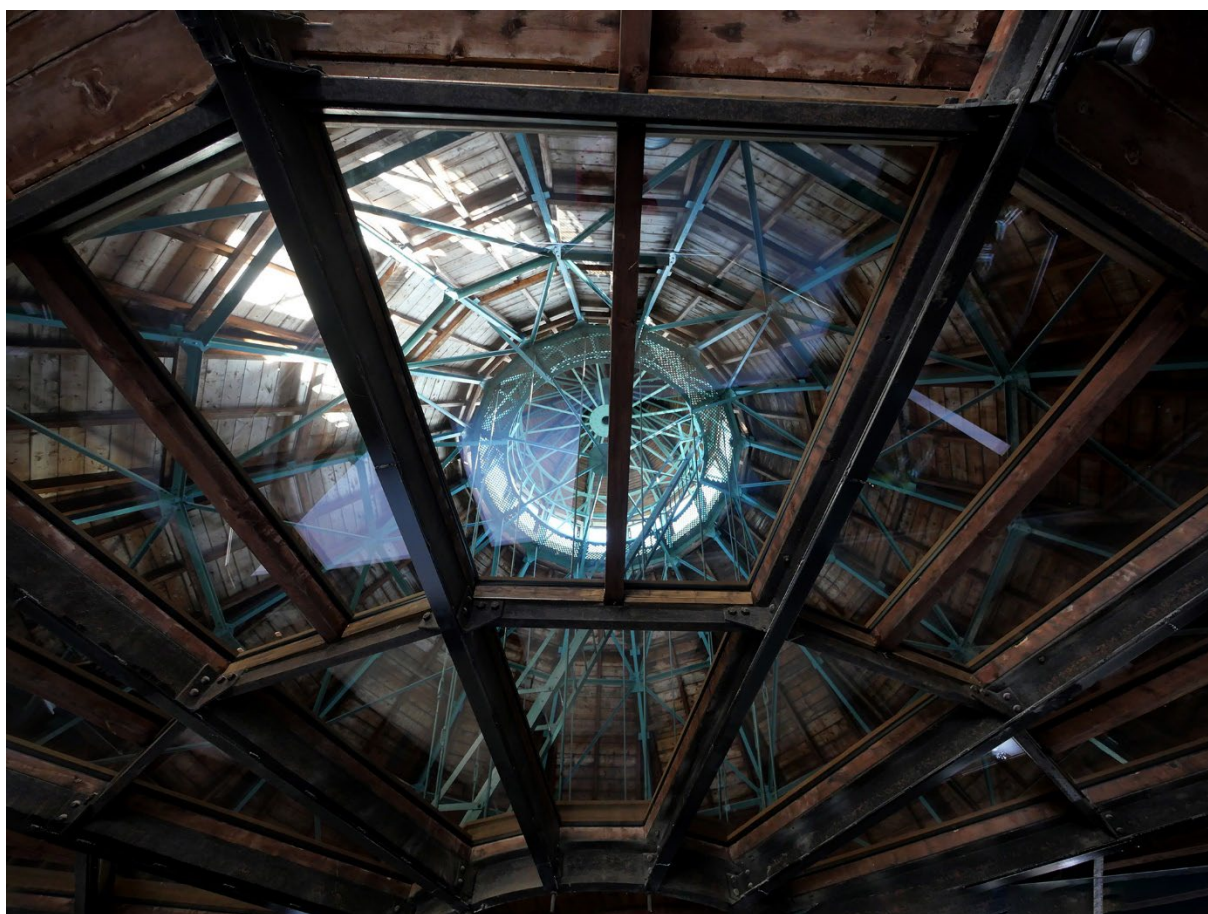

Watertorenprijs 2023: Groningen Hofstede de Grootkade

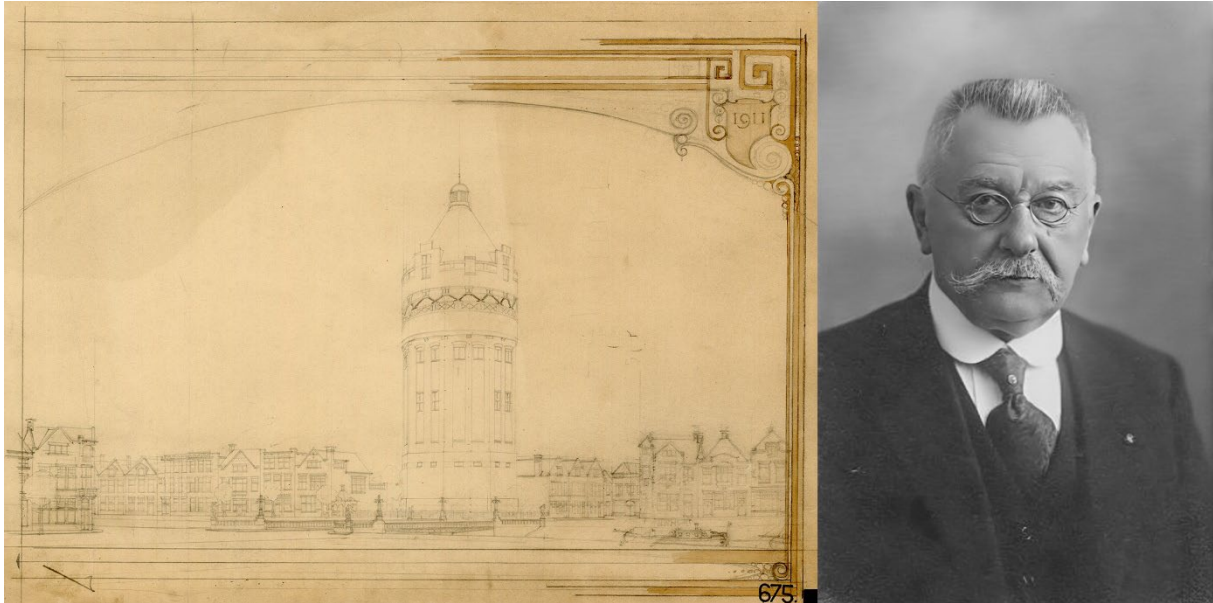

De buitengewoon inspirerende herbestemming van de kolossale Groninger watertoren west doet recht aan het monumentale bouwwerk en opent de tot voor kort gesloten burcht voor een breed scala aan gebruikers. De toren huisvest een uitgekende mix aan functies. In het centrale deel van de toren zijn 12 hotel appartementen ondergebracht. Daaronder, op de begane grond, is een indrukwekkende expositieruimte terwijl zich bovenin een schitterende caféruimte bevindt met daaronder een aantal werkplekken. Het ontwerp van [pdb | design](#) maakt zeer goed gebruik van de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten van de toren. Vanuit het café is er zicht op de spectaculaire kapconstructie, de reservoirs zijn in het interieur ervaarbaar evenals de bewogen geschiedenis van de toren. Met respect voor de bestaande kwaliteiten is de nieuwe functie op een subtiele wijze in het uiterlijk zichtbaar gemaakt. Kortom de toren behoudt zijn beeldbepalende karakter voor het silhouet van de stad en voegt een waardevolle bijdrage toe aan het culturele kapitaal van Groningen.

Watertoren West is één van de twee nog bestaande watertorens van Groningen. De andere toren aan de Noorderbinnensingel kreeg de watertorenprijs 2016 voor de herbestemming tot bovenkamer van de stad Groningen.

Watertoren West

De watertoren is in 1912 in gebruik genomen en is voorzien van een ijzeren hangbodemreservoir met een inhoud van 1000 m³. In 1925 is onder het bestaande reservoir een tweede bijgeplaatst met een inhoud van 782 m³. De toren behoort tot de allergrootste van ons land. Het bovenste reservoir is op 15 april 1945 door een beschieting met granaten door de Canadese bevrijders geheel verwoest. Het water spoot naar buiten via ramen en de entree, ook de Duitse bezetter vluchtte uit de toren. De toren is met één reservoir hersteld. Op 15 maart 2014 is de toren buiten gebruik gesteld. Sinds 1995 is het een Rijksmonument. In 2023 werd de herbestemming voltooid tot [hotel watertoren west](#).

Om het ontwerp van de toren goed te kunnen begrijpen moeten we even terug naar de geschiedenis van de drinkwatervoorziening van Groningen. De gemeente heeft sinds 1881 een drinkwaterleiding. In eerste instantie de N.V. Groninger Waterleiding, een particulier bedrijf opgericht door twee huisartsen uit Leeuwarden met geld van particuliere investeerders en met behulp van Duitse technici. De NV bouwde twee watertorens, één in 1880 en een tweede in 1908 voor de watervoorziening van het nieuwe ziekenhuis. Ondertussen verslechtert de verstandhouding tussen de NV en de gemeente. De gemeente besluit in 1908 een eigen drinkwaterleiding aan te leggen. De watertoren West uit 1912 maakt deel uit van het Gemeentelijk Waterbedrijf Groningen (GWG). Gedurende een aantal jaren bestonden beide bedrijven naast elkaar. Hun onderlinge rivaliteit leidde tot een reeks rechtszaken en eindigde uiteindelijk in 1918 in de overname van de NV door de gemeente tegen een zeer hoge prijs. Watertoren West werd gebouwd in de periode dat de rivaliteit het hoogtepunt bereikte. Dat vertaalde zich hoogstwaarschijnlijk ook in het contrasterende ontwerp van de watertoren West. De watertoren van de NV is een uitermate rationalistische toren, technisch geavanceerd en met een minimaal materiaalgebruik. Ze is ontworpen door de Duitse leverancier Carl Francke. Het contrast met de watertoren West kan haast niet groter zijn. Beide torens zijn ontworpen met een reservoir van dezelfde inhoud: 1000 m³. Terwijl de toren uit 1908 een utilitair en transparant uiterlijk heeft doet Watertoren West er alles aan om te imponeren. Hij is enorm groot, hoog, massief en traditioneel vormgegeven. Deze toren is ontworpen door J.A. Mulock Houver die van 1900 tot 1923 stadsarchitect van Groningen was. Naast de watertoren ontwierp hij vele monumentale bouwwerken in Groningen, diverse scholen, het belastingkantoor, woningen en verschillende parken. Eerder was hij stadsbouwmeester van Deventer. Ook daar ontwierp hij de watertoren.

Herbestemming

Het plan voor de herbestemming van de toren grijpt trefzeker de kansen die de toren biedt. Vanwege zijn omvang beschikt de toren over veel binnenruimte. Deze is met een gevarieerde mix van verschillende functies gevuld. De functies profiteren niet alleen van de ruimte in het gebouw, ook ontlenen ze hun kwaliteit aan het karakter van het bijzondere interieur. Bovendien sluiten ze aan op de stad. De tentoonstellingsruimte, het café, de short-stay appartementen de werk- en overlegruimten passen goed bij de situatie aan de rand van de binnenstad. De combinatie van de gehuisveste functies is interessant. Ze kunnen zowel zelfstandig als in combinaties worden gebruikt, wat de exploitatiemogelijkheden van de toren vergroot. De problemen van de situering in een

woonbuurt en ook de interne ontsluiting zonder gebruik te maken van een brandtrap aan de buitenzijde zijn op kundige wijze opgelost. Door de inventieve toepassing van een dubbele ontsluiting dmv een wokkeltrap is de capaciteit van de ruimte boven in de toren met 100 personen behoorlijk. Wel doet daardoor de ontsluiting via de trap krap aan ten opzichte van de riante schaal van de verblijfsruimten.

Architectuur

Het uiterlijk van de toren wordt goed gerespecteerd. De toren behoudt zijn karakter en zijn prominente plaats in de skyline van Groningen west. Op passende wijze maakt de nieuwe functie zich kenbaar in het uiterlijk. In het middensegment worden enkele ramen toegevoegd in het stramien van de bestaande ramen, de entree krijgt een bescheiden accent en boven in de toren worden de ramen met roetjes vervangen door grote vensters zodat men vanuit het café onbelemmerd uitzicht over de horizon heeft.

In het interieur komt de meerwaarde van de combinatie van de bestaande toren en de nieuwe functie pas echt goed tot zijn recht. Het bijzondere karakter van de toren draagt in hoge mate bij aan de kwaliteit van de ruimten. Zo bepalen elementen van de beide reservoirs het karakter van de hoger gelegen ruimten. De hangende bodem van het onderste reservoir is het plafond van een tweetal kamers, de geklonken reservoirwand is bepalend voor het karakter van de kamers daarboven. Daar weer boven geeft de karakteristieke oplegrand van het bovenste reservoir een speciale identiteit aan de overlegkamers. De hoogste verdieping die zich in het bovenste reservoir bevindt wordt bereikt via een gekromde trap die de reservoirwand volgt. In overleg met de Groninger monumentencommissie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is een passende oplossing gevonden voor het uitzicht vanuit het café door perforaties in de reservoirwand te maken ter plaatse van de ramen. Tot in het detail in een toilet van een door een Canadese granaat in het reservoir geschoten gat is de constructie, de ruimtelijke opbouw en de geschiedenis van de toren afleesbaar in het interieur. Door het vervangen van het hout door glas in het centrale deel van het plafond wordt de spectaculaire kap met lantaarn zichtbaar gemaakt vanuit het café.

Criteria

Bij het toekennen van de watertorenprijs aan een herbestemde watertoren worden vier criteria gehanteerd voor het vaststellen van de kwaliteit van de herbestemming: 1 het respecteren van de bestaande kwaliteiten; 2 de meerwaarde van de herbestemming: is er sprake is van een toegevoegde kwaliteit die berust op de combinatie van oud en nieuw; 3 de functionaliteit van de herbestemming, ofwel is er sprake van een passende huisvesting voor de nieuwe functie in het herbestemde bouwwerk en tenslotte 4 de duurzaamheid van de herbestemming. De herbestemming van de watertoren aan de Hofstede de Grootkade in Groningen scoort hoog op alle criteria en is daarmee een overtuigende winnaar van de watertorenprijs 2023.

Watertorenprijs

De prijs wordt toegekend aan de eigenaar die recent de beste herbestemming realiseerde. Ze werd voor het eerst toegekend in 1994. Daarna is de prijs eerst jaarlijks, vanaf 2000 tweejaarlijks en sinds 2016 weer jaarlijks uitgereikt. De prijswinnende torens geven evenzovele voorbeelden van inspirerend hergebruik waar nieuwe initiatiefnemers en andere betrokkenen hun voordeel mee kunnen doen. Er is een breed scala aan nieuwe functies gerealiseerd. Van uitkijktoren, kantoor, bed&breakfast, atelier, een centrum voor streekproducten tot wonen of een combinatie van functies zoals bij de prijswinnende watertoren West. Voor een overzicht van alle winnende torens zie onze [website](#)

Nederlandse Watertoren Stichting, 2023

